

FIIA 18/2017

COMMENT

Wolfgang Mühlberger
Ulkopoliittinen instituutti

Qatar saarrettu: Taktiset askeleet nostavat panoksia pitkittyneessä kriisissä

Kiista Dohan itsenäisestä ulkopoliitikasta jatkuu, sillä osapuolet ovat juuttuneet asemiinsa. Umpikujasta pääseminen vaatii sovittelua, mieluiten jonkin Persianlahden arabimaiden yhteistyöneuvoston jäsenen avulla. Lisäksi tarvitaan tahtoa kompromissien tekoon, jotta vältetään tahattomat seuraukset.

Viimeisen kolmen kuukauden aikana Qatar on ilmaissut, ettei se luopuisi tuumaakaan suvereniteetistaan ulkoisen paineen alla. Siitä lähtien kun neljä arabimaata päätti eristää pienen Persianlahden emiraatin kesäkuun alussa, maa on utterasti pitänyt kiinni ulkopoliittisesta linjastaan. Qataria on vaadittu muun muassa lopettamaan sotilaallinen yhteistyö Turkin kanssa ja sulkemaan al-Jazeera. Qatar on kuitenkin ollut periaatteellisesti vastahakoinen vaatimuksille.

Vastoin vaatimuksia se on lisännyt sotilaallista yhteistyötä Turkin kanssa. Al-Jazeeran uutistoiminta pyörii entiseen tapaan, joskin vähemmän poleemisemmin. Qatarilaista pehmeää valtaa on myös esitelty hiljattain jalkapallotähti Neymarin jättisiirrosta. Kaiken kukkuraksi mukautuakseen vaikutusvaltaisimman liittolaisensa intresseihin Qatar on esittänyt Washingtonille niin tiukennettuja terrorismilakeja kuin huomattavia asekauppoja.

Qatar on kyennyt vahvistamaan liittolaisuuksiaan, muokkaamaan alueellista asemaansa ja ylläpitämään kuvaa itsestään itsenäisenä valtiona, kun se on ajoittanut hyvin ulkopoliitiikan työkalujaan ja yhdistänyt perinteisen diplomatian suhdetoimintaan. Qatarin emiiri Tamim al-Thani on osoittanut autonomiaa ja itsevarmuutta, kun käytännössä

katsoen maa on kyennyt vastustamaan saudi-hegemoniaa. Tällainen jääräpäinen tasapainottelu nostaa kuitenkin panoksia syventämällä olemassa olevia jakolinjoja ja lisäämällä myönnytysten hintaa.

Omaksutun politiikan ensimmäinen käänköpuoli on maan arvostelijoiden suuttumus, ennen kaikkea Saudi-Arabian. Se on ärsyyntynyt Dohan ystävällisistä suhteista muslimiveljeskuntaan ja laajemmin sen liittoutumattomuudesta ulkopoliitikassa. Toinen seikka koskee tahattomien seurausten riskejä: on esimerkiksi vaikea kuvitella, että Qatarin diplomaattisuhteiden viimeaikainen parantaminen Iranin kanssa olisi Saudi-Arabian intresseissä. Näkemysten ajautuminen erilleen vaikeuttaa neuvottelumahdollisuuksia, mikä tekee välittäjien tehtävästä entistä hankalamman.

Tämänhetkisten vihamielisyyksien purkautuminen perustuu kahteen kehitykseen: Qatarin kahden vuosikymmenen mittaiseen itsenäisen valtion rakentamiseen ja Persianlahden arabimaiden yhteistyöneuvoston (GCC) jäsenmaiden irtautumiseen tavanomaisesta poliittisesta varovaisuudesta keskinäisissä suhteissaan. Kun Qatar on vastannut samalla mitalla siihen kohdistuneisiin vaatimuksiin, se osoittaa merkittävää, monitahoiseen ulkopoliittikkaan perustuvaa

kriisinsietokykyä. Dohasta on tullut uhka Saudi-Arabialle ja Arabiemiraateille, kun maa on toiminut arabikansannousujen tiedonvälittäjänä ja tukenut Muslimiveljeskunnan ideologiaa. Qatarin vastustajat pitävät maata alueen pääasiallisena vakauden horjuttajana.

Saudi-Arabian nykyisen puolustusministerin ja kruununprinssin Mohammad bin Salmanin aikana maa on rajoittanut aiempaa vähemmän alueellisia suhteita. Saudi-Arabian ulkopoliittikka, mukaan lukien suhteiden ylläpito GCC:ssä, ei enää pyri konsensuksen rakentamiseen. Maltin puute yhdistettynä taitamattomuuteen vahvistaa tätä kehitystä viitoittamalla tietä muodollisten liittolaisten väliselle vastakkainasetelulle. Qatarille rima on asetettu erittäin korkealle, ellei jopa saavuttamattomaksi.

On kuitenkin syytä huomata, että Qatar tuki saudijohtoista sotilaallista kurinpalautusta toisinajattelijoita vastaan naapurimaa Bahrainista vuonna 2011. Qatar myös liittyi Saudi-Arabian - katastrofaaliseen - sotilaalliseen seikkailuun Jemenissä. Al-Jazeera pidättäytyy myös käsittelemästä meneillään olevia šiiojen levottomuuksia itäisessä Saudi-Arabiassa. Silti Riad ei pidä Qatarin ulkopoliittikkaa kokonaisuudessaan oikeutettuna, ja yhdessä Abu Dhabin

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

kanssa se yrittää asettaa kovan hinnan Qatarin tottelemattomuudelle.

Kun näkemyserot ovat tätä luokkaa, kiistan laajentumisen estäminen on vaikeaa. Saarron alullepanijoiden näennäiset tunnustelut, kuten väliaikaisten lentokieltorajoitusten helpottaminen tai rajan avaaminen qatarilaisille pyhiinvaeltajille, saattaisivat olla tulkittavissa hyvän tahdon eleiksi. Ne eivät kuitenkaan suoraan liity vaatimukseen, joista osa on torjuttu kokonaan ja osasta pyritään neuvottelemaan. Lisäksi Abu Dhabin epäviralliset yritykset rangaista pankkeja merkittävistä qatarilaisista sijoituksista on yksi ongelmallinen ulottuvuus kriisissä. Myös kansainvälisen kaupan mahdollinen häiriintyminen hermostuttaa länsimaisia liittolaisia ja kumppaneja.

Kriisin ratkaisu voi onnistua vain yhteisten intressien kautta. GCC:n ylläpitäminen tai vahvistaminen saattaisi viedä eteenpäin. Doha ei kuitenkaan uhraa itsenäisyyttään tälle tavoitteelle. Siten rauhanomaisen ratkaisu edellyttää sen omien uhkakäsitysten huomioimista, mitkä liittyvät enemmän Qatarin arabinaapureihin kuin Iraniin.

Nykyisen kriisin aikana on käynyt selväksi, että Qatar on ylittänyt painoarvonsa, mikä on lopulta vahingoittanut sen omaa suvereni-

teettia. Päämäärien törmäys Dohan ja Riadin välillä on paljastanut syvän juovan GCC:ssä ja tämän alueellisen järjestön heikkoudet kriisinhallinnassa. Neuvotteluita avittavat nyt yksittäiset valtiot ja ulkopuoliset tahot. Sillä välin Turkki ja Iran siirtyvät lähemmäs Qataria. Sopuisia suhteita Iranin kanssa vaikeuttavat kuitenkin useat eri tekijät: Doha ja Teheran ovat eri puolilla Syyrian konfliktissa. Yhdysvaltain laaja sotilaallinen läsnäolo Qatarin sydämessä tuskin miellyttää šiialaista teokratiaa, ja kunnollinen kilpailu kansainvälisillä kaasumarkkinoilla aiheuttaa närää. Qatarin pysyessä vankasti Yhdysvaltain vaikutuspiirissä konfliktissa on lopulta kyse Persianlahden arabimaiden yhteistyöneuvoston tulevaisuudesta.